

בבא מציעא ע"ז

הגמרא ממשיכה לדון במקרה ששכר פועלים ולא יכלו
לבצע את המלאכה. אמר רבא, מי ששכר שכירים
להשקות שדה, ובא גשם²⁴⁰ והשקה אותה ואין צריכים להשקותה, הוא הפסד של
הפועלים²⁴¹. ואם הנהר גדל ועלה ונכנס בחריצים שבשדה, הוא הפסד של בעל
הבית, מפני שהפועלים אינם יודעים שנהר נוהג לעלות ולהשקותו אבל הוא יודע,
ונותן להם כפועל בטל.

ואמר רבא, מי ששכר פועלים להשקות שדה ופסק
הנהר שממנו משקים את השדה בחצי היום²⁴², אם
לא מצוי שהנהר פוסק ההפסד הוא של הפועלים. ואם מצוי שהנהר פוסק, אם
הפועלים הם בני העיר ההפסד הוא של הפועלים. ואם אינם בני העיר, ההפסד
של בעל הבית²⁴³. ואמר רבא, מי ששכר פועלים לעבודה ונשלמה בחצי היום,
אם יש לו עבודה קלה ממנה, או עבודה כמותה נותן להם לעבוד בה. ואם יש לו
עבודה קשה ממנה, אינו יכול לכופם לעבוד בה, אלא נותן להם שכרם על כל
היום כמה שפסק עמהם. שואלת הגמרא, מדוע לא יתן להם שכר כפועל בטל?
עונה הגמרא, רבא מדבר באנשי עירו 'מחוזא' שרגילים לשאת תמיד משאות,
וכשיושבים בטלים הדבר קשה להם.

הגמרא אומרת על מה ששנינו בברייתא, שאם חזרו בהם אולם התחילו במלאכה,
שמין להם את מה שעשו. כיצד? קבלו במלאכה בשני סלעים ועשו חציה, נותן
להם סלע. ואפילו אם העלות להשלים את המלאכה היא ששה דינרים, משלם סלע.

240 לספרים שגורסים ואתא מיטרא בליליא צ"ל דשמדובר בסייר בקרקע, שבלא סייר אין ההפסד של הפועלים
כמו שרבא אמר לעיל. וצריך את מה שרבא אמר כאן להשמיע שבא נהר ההפסד של בעה"ב אע"ג שסייר בקרקע.
ולעיל בריפא לא שייך להשמיע בבא הנהר שאין מצוי שע"י גידול נהר השדה תתמלא מים ולא תהיה ראויה
לחפירת חריצים. ומהדין שנאמר כאן בדוולא אפילו היה מחלק בין סייר ללא סייר לא היינו יודעים את הדין
בריפא. והיינו אומרים שבריפא אפילו סייר אין ההפסד לפועלים שלא היינו צריכים לדעת שע"י גשם השדה
תתמלא מים עד שלא יוכלו לחפור בה. אבל הוא עצמו מכיר את שדהו ויודע שהמטר מונעה מריפא ולא היה לו
להוליכן שם בבקר. ועי"ל שכאן בדוולא אפי' לא סייר ההפסד של הפועלים, ולכן לא ממחלק בה בין סייר ללא
סייר. ששם אם לא סייר לא ההפסד של הפועלים מפני שאין להם לדעת שהמטר ימנע את קרקעו מריפא, אבל
בדוולא רוב השדות מתמלאות יאורים על ידי המטר ולא היה לו לירא יותר מפועלים, ולא פשע במה שהוולכים
שם. תוס'.

241 משמע שהלכה כרבא שאין מי שחולק בזה. ותימה שבפ' מי שאחזו אמרו, שהוא דאמר ליה לאריסיה כ"ע דלו
תלתא ושקלי ריבעא ואת דלי ארבעה ושקול תלתא לטוף אתי מטרא אמר רב יוסף הא לא דלה, רבה אמר הא לא
אצטריך. ומפרשים את טעמו של רבה משום שמשמים ריחמו עליו. ומוכח שם שהלכה כרבא. וי"ל שדוקא באריס
שיורד לקרקע באריסות נותן לו את השליש אפילו בא גשם מספק שמא לא יבוא גשם, כמו שאר האריסים. אבל
כאן בפועלים שאינם אריסים אלא נותן להם שכירות על המלאכה אפי' התחילו במלאכה אין להם ליטול אלא לפי
מה שעשו. כיון שלא ירדו לקרקע להיות בחזקת אריסין. תוס'.

242 נקט פלגא דיומא משום שבחצי היום מצוי שפוסק על ידי שדולים ממנו להשקות השדות. תוס'.

243 בבא נהר לא מחלקים בין רגיל לבוא ללא רגיל שבסתם הנהר רגיל לבוא, שהרי לכך יש חריצים להוליך את
המים בכל השדה. ולא מחלק בין בני העיר לבני עיר אחרת שאפילו אם היו באותה העיר הפסד של בעה"ב שאינם
מכירים את שדהו, אם בא מן הנהר לתוכה. אבל אם פסק הנהר י כל בני העיר יודעים. תוס'.

ומבארת הגמרא, שחכמים סוברים כן משום שלשיטתם יד פועל על העליונה²⁴⁴,
ואפילו הוא חוזר בו²⁴⁵.

או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים
כשהתייקרו פועלים ואימרו והלך ופייסם

למדנו בברייתא, שאם הפסיקו יקבלו חצי,
או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים. שואלת
הגמרא ומה החידוש בדבר? עונה הגמרא, מדובר שהתייקרו הפועלים, והם
התחרטו²⁴⁶, ובעל הבית פייסם והסכימו לחזור ולעבוד. והחידוש הוא, שלא אומרים
שהואיל ולחכמים יד פועל על העליונה, הפועלים יכולים לומר לו התפייסנו על
דעת שתוסיף בשכרנו. מפני שבעל הבית יכול לומר להם, התפייסתם על מנת
שאטרח עבורכם באכילה ושתייה.

סלע נותן להם סלע כשהוסיף הגמרא שואלת, ומה החידוש במה שאומרת הברייתא
להם ואח"כ הוקרה העבודה

שכששכרן היו הפועלים בזול. והם לא רצו להשתכר כשאר פועלים והוסיף להם
זון. וכשפסק להם על חציה סלע, לא היה ראוי אלא לסלע פחות דינר, ולבסוף²⁴⁷
העבודה התייקרה בזון. והחידוש הוא, שלא אומרים שכיון ולחכמים יד פועל על
העליונה, הפועלים יאמרו לו שכיון שאמר שהוא נותן להם זון יותר משאר פועלים
יוסיף להם זון, מפני שהוא יאמר להם אמרתי שאתן לכם זון יותר כיון שלא ידעתם
שתקבלו סלע. ובאפשרותי היה לשכור אתכם בסלע, וראיתי בדעתכם שלא
תתרצו בפחות מסלע, והוספתי זון על שכר פעולה לסלע כרצונכם. עכשיו שכל
הפועלים מקבלים סלע כרצונכם, לא התניתי להוסיף על זה.

מבארת הגמרא, שלדעת רבי דוסא, אם הפועלים הפסיקו בחצי המלאכה שמין
להם את מה שעתיד להעשות, ואם שכרם למלאכה בשני סלעים ולהשלים חציה
צריך לשלם ששה דינרים, נותן להם רק שקל. והטעם משום שהוא סובר שיד
פועל על התחתונה.

או יגמרו מלאכתן ויטלו ב' סלעים הגמרא שואלת, מה החידוש במה ששנינו או יגמרו
כשהחלה עבודה

מלאכתן ויטלו שני סלעים? עונה הגמרא, מדובר
כשעבודתם הוזלה, ובעל הבית רצה לחזור בו, והפועלים פייסוהו. והחידוש הוא,
שלא נאמר שהואיל ולרבי דוסא יד פועל על התחתונה, בעל הבית יכול לומר
להם התפייסתי על מנת שתפחיתו לי משכרכם. מפני שהפועלים יכולים לומר לו,
התפייסת על מנת שנעבוד עבודה טובה יותר.

244 יד פועל על העליונה. כלומר אינה על התחתונה כדקאמר רבי דוסא שפוחת להם מה שצריך לשכור פועלין
ביוקר:

245 מהכתוב "כי עבדי הם" ולא עבדים לעבדים לומדים במסכת קידושין שפועל יכול לחזור בו. רש"י.

246 ובלשון המקרא דומה לו "כעת במרום תמריא". רש"י.

247 כשעשו את חצי העבודה. הגה' הגר"א.



ואם סלע נותן להם סלע כשהפחיתו
משכרם והוזהלה העבודה



שואלת הגמרא, ומה החידוש במה שאמרה
הברייתא בשם רבי דוסא שאם הוא יכול לגמור

את מה שעתידי להעשות בסלע יתן להם סלע על עבודתם? אמר רב הונא בנו
של רב נתן, שהפועלים הוזהלו לו בתחילה משאר פועלים בזוה אחד, והסכימו
ולעשות את כל העבודה בשני סלעים. ולבסוף, עבודת הפועלים הוזהלה. והחידוש
הוא שלא אומרים שהואיל ולרבי דוסא יד פועל על התחתונה²⁴⁸. בעל הבית יאמר
להם הסכמתם לעבוד בזוה פחות, כיון שהעבודה הוזהלה אתן לכם פחות זוז על
עבודתכם. מפני שהפועלים יכולים לומר לו אנחנו הסכמנו להפחית זוז משכר
הפעולה מפני שראינו שאינך יכול להוסיף על סלע. אבל כעת שהמחיר אינו יותר
מסלע, אין אנחנו מוכנים להפחית מסלע, שהרי אתה הסכמת לשלם סלע.

רב אמר הלכה כרבי דוסא והרי רב א'
פועל יכול לחזור אפי' בחצי היום

אמר רב, הלכה כרבי דוסא. שואלת הגמרא,
האם רב אמר כך? והרי רב אמר, פועל יכול
לחזור בו אפילו בחצי היום? ואם תאמר שיש הבדל לרבי דוסא בין שכירות, שכיר
יום לקבלנות. בשכירות יש את הטעם של עבדי הם ולא עבדים לעבדים, אבל
בקבלנות אין זה עבד אלא לעצמו. ורבי דוסא מדבר בקבלנות כמו ששנינו, קיבלו
קמה לקצור. ודברי רב נאמרו בשכיר יום. קשה שהרי שנינו בברייתא, השוכר
את הפועל ולחצי היום שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה, אם הוא שכיר, הואיל
ונאנס אין לקנסו ולעשות ידו על התחתונה ונותן לו חצי דמי שכרו, אם קבלן הוא
נותן לו קבלנותו, וכמי נשנו הדברים?

אם שכיר נותן לו שכרו אם קבלן
נותן קבלנותו בדבר האבוד כד"ה

אם כחכמים מדוע רק אם שמע שמת לו מת או שאחזתו
חמה שנאנס?. גם אם לא נאנס חכמים אמרו, יד פועל
על העליונה. אלא כרבי דוסא, וממה שנקטו אונס בשניהם משמע שאם לא
מדובר באונס לא, ואפילו בשכירות. ומכאן שאין הבדל לרבי דוסא בין שכירות
לקבלנות? אמר רב נחמן בר יצחק לעולם יש הבדל בין שכיר לקבלן, ורבי דוסא
מודה בשכיר שידו על העליונה.²⁴⁹ והברייתא מדברת בדבר האבוד, ולדברי הכל
הפועל אינו יכול לחזור בו.

ר' דוסא א' יד פועל על התחתונה בשני הדברים ומביאה הגמרא את מה ששנינו במשנה,
רב סבר כר' דוסא באחד וחולק עליו באחד

כל המשנה ידו על התחתונה וכל החזור בו
ידו על התחתונה. ומה ששנינו שכל המשנה ידו על התחתונה מובן מה שהתנא
סתם כרבי יהודה במחלוקת בפרק הגוזל עצים. הנותן צמר לצבע לצבוע לו
אדום וצבעו שחור וכו'. אלא מה התנא בא לרבות במה שאומר, כל החזור בו
ידו על התחתונה?. אלא הוא לרבות שכיר יום וכרבי דוסא. שאומר ברישא של

248 הואיל ואמר רבי דוסא יד פועל על התחתונה טעמו הוא משום שבעל הבית תופס בשכר. רש"י.

249 נקט אונס בשכיר מפני שאפילו חכמים אמרו שאם אינו אנוס אינו חוזר וכ"ש רבי דוסא. רש"י.



המשנה באומנין שמשמע שהוא בקבלנות, ידו על התחתונה. והתנא חזר ושנה כל החוזר לרבות שגם פועל ידו על התחתונה? אלא יש לומר שרבי דוסא אמר את שני הדברים, שגם יד שכיר, וגם יד קבלן על התחתונה. ורב סבר כמותו בקבלן, וחולק עליו בפועל²⁵⁰.

או שנאמר שכל החוזר בו ידו על התחתונה לא בא לרבות פועל, שהתורה הקילה בו. אלא לרבות חזרה אחרת. כמו ששנינו בברייתא, כל החוזר בו כיצד? הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מעות מהן מאתים זוז. בזמן שהמוכר חוזר בו יד לוקח על העליונה, רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי. מהיכן מגביהו מן העידית. ובזמן שלוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה. רצה אומר לו הילך מעותיך, רצה אומר הילך קרקע כנגד מעותיך. מהיכן מגביהו מן הזיבורית.

רשב"ג אומר מלמדין אותן שלא רשב"ג אומר, מלמדים בכל לוקח שאין לו את כל המעות, לעשות תחלה דבר שלא יוכלו לחזור. כיצד?

כותב לו 'אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלונית לפלוני באלף זוז, ונתן לי מהם מאתים זוז, והריני נושה בו ח' מאות זוז'. וכיון שעשאם עליו מלוה כאילו נטלם והלוום, וקרקע נקנית בכסף. קנה ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים.

מגבהו מן העידית רנב"א מעידית שבה ר"א הגמרא מסבירה את מה ששנינו בברייתא ברדר"א א' הוא מכר נכסיו בוול והוא כניזק מהיכן מגביהו מן העידית. והגמרא הבינה

שמגבהו מעידית של שאר נכסיו. אם יש לו קרקע יפה מזו יטול בה בשוה מאתים. וקשה הרי שנינו שבעל חוב דינו בבינונית²⁵¹? ועוד הרי ישנה כאן הקרקע שנתן עבורה את המעות? אמר רב נחמן בר יצחק, שמגבהו מעידית שבה, ומזיבורית שבה²⁵². רב אחא בנו של רב איקא אמר אפילו אם תאמר שמגבהו מעידית נכסיו. מפני שסתם מי שקונה קרקע באלף זוזים מוזיל את נכסיו ומוכרם בפחות כדי שיהיו לו מעות לשלם, והוא כניזק²⁵³. והרי שנינו במשנה, הניזקין שמין להן בעידית.

אם אחזור ערבוני מחול אם אחזור אכפול לר' יוסי נתקיימו התנאים לר' קונה כנגד ערבונו הגמרא שואלת, כיצד שנתה הברייתא שלרבן שמעון בן גמליאל לוקח שכתב לו

250 תוס' הקשו ממה שאמרו בב"ק פ' הגזול קמא הלכה כמשנה שאו' כל המשנה ידו על התחתונה משום שנסתנה עם הלכה פסוקה של כל החוזר בו. והרי אין הלכה כך שמסתמא הלכה כרב שחולק עליה. וי"ל שהגמ' שם סוברת כאבעית אימא שרב כן סובר כהלכה של כל החוזר בו ידו על התחתונה. או שמפני שהתנא שנה את כל המשנה עם ההלכה פסוקה של כל החוזר בו הלכה שכל המשנה ידו על התחתונה, מפני שלא מצאנו מי שחולק בדבר, אפי' שבכל החוזר אין הלכה כן. תוס'.

251 אבל לא היה קשה שיגבה מזיבורית כמו שדינו של בע"ח מדאורייתא. תוס'.

252 ולא גובהמבינונית מפני שקנסו את החוזר. תוס'.

253 בתו' הגירסא לא יהא אלא כמזיק. ול"ד מזיק מפני שלא שמים לפי הנזק שהזיקו, אלא שיטול מן העידית. תוס'.

בשטר בלשון הלואה קנה, ומשמע שאם לא כתב כך לא קנה. וקשה ממה ששנינו בברייתא, הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך. והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאין דברי רבי יוסי. ורבי יוסי לשיטתו שאסמכתא קונה. רבי יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו. אמר רבן שמעון בן גמליאל, במה דברים אמורים, שיכול לחזור בו ולא יטול אלא כנגד מעותיו. בזמן שנתנו בתורת ערבון ולא בתורת תחלת פרעון, ואמר ליה ערבוני יקנה הכל, והרי לא הוזיל למכור לו כל הקרקע בכך. אבל מכר לו שדה באלף זוז, ונתן לו מהם חמש מאות זוז בתורת תחלת פרעון. קנה את כל הקרקע, ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים, שאר המעות הם עליו מלוה. ואפילו שלא זקפו במפורש במלוה?

מתרצת הגמרא, מה ששנינו שרשב"ג אומר שאם לא זקפו עליו במלוה חוזר. הוא כאשר המוכר נכנס ויוצא²⁵⁴ ומחזר אחר הלוקח שיתן לו את המעות²⁵⁵. ומה ששנינו שגם אם לא זקפו במלוה קנה הוא כשאינו נכנס ויוצא עבור המעות. וכמו שאמר רבא מי שמכר דבר לחבירו והוא נכנס ויוצא עבור המעות לא קנה. ואם אינו נכנס ויוצא עבור המעות קנה.

ואמר רבא מי שהלוה מאה זוזים ופרע לו זוז זוז, הוא פרעון אלא שיש לו תרעומת, מפני שיכול לומר לו גרמת לי להפסד.

אדם אחד מכר לחבירו חמור ונשאר אצל הלוקח זוז אחד שלא פרע. והמוכר היה נכנס ויוצא עבור המעות. וישב רב אשי ועיין מה הדין בכזה מקרה?. האם קנה או שלא קנה והמוכר יכול לחזור. ואמר לו רב מרדכי, אבימי מהגרוניא אמר משמו של רבא, זוז הוא כזוזים ולא קנה. ואמר רב אחא בנו של רב יוסף לרב אשי, הרי אמרו משמו של רבא שקנה!. ואמר לו רב אשי תפרש את מה ששמעת בשם רבא במוכר שדהו מפני רעתה²⁵⁶. שאנו עדים שגם בלא האונס של דוחק המעות היה מוכרה. והוא היה נכנס ויוצא עבור המעות, מפני שמיהר לגבות את המעות כדי שהלוקח לא יחזור בו.

מי שרצה למכור שדה קטנה במאה ממשיכה הגמרא ואומרת, שפשוט שמי שהיה צריך מאה זוז ורצה למכור שדה קטנה במאה זוז, ולא מצא לה קונה ומכר שדה גדולה במאתים, והיה נכנס ויוצא על המעות הנותרים והקונה

254 נראה שאפ' אם משך את המקח אם לא פירש בשעת המכירה שהמשיכה הזו תקנה את החפץ. מפני שאין סברא לומר שמדובר לענין מי שפרע. תוס'.

255 וגילה דעתו שהמעות אנסוהו למכור, וכיון שלא נתן לו את המעות בשעת דחק לא מכר לו על דעת זאת. רש"י.

256 ובמוכר שדהו מפני רעתה אפ' נכנס ויוצא קונה אפ' בכל המעות ולא דוקא בזוז אחד. כמו שאמרו בסמוך, ולא טרה ומכר במאתים האם הוא כמוכר מפני רעתה או לא. תוס'.



עִיכָבְם, לֹא קָנָה. מִפְּנֵי שֶׁאֲנַחְנוּ עֵדִים שֶׁבְּעַל כּוֹרְחוֹ מִכְרָה. אוֹלָם יֵשׁ סִפְקָ, בְּמִי שֶׁהִיָּה צָרִיךְ מֵאֵה זֶז וּרְצָה לְמַכּוֹר שְׂדֵה קִטְנָה בְּמֵאֵה זֶז, וְלֹא מִצָּא לָהּ קוֹנָה מִיָּד. וְאִילוּ הִיָּה טוֹרַח לְחַפֵּשׁ קוֹנִים הִיָּה מוֹצֵא קוֹנִים לְשְׂדֵה קִטְנָה. וְהוֹקְשָׁה לוֹ הַטּוֹרַח וּמִכָּר שְׂדֵה גְדוֹלָה בְּמֵאֵתִים. וְהִיָּה נִכְנָס וְיוֹצֵא עַל הַמַּעוֹת הַנּוֹתָרִים. הָאֵם כִּיּוֹן שֶׁמִּשּׁוּם הַטִּירַחָה לְחַזוֹר אַחֲרַי לּוֹקַח הוֹקֵל עֲלִיו לְמַכּוֹר אוֹתָהּ בְּלֹא דוֹחַק מַעוֹת, וּמִכָּאֵן שֶׁלֹּא הִיָּתָה חֲבִיבָה הִיָּתָה עֲלָיו, וְהוּא כְּמוֹכָר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רַעְתָּה. אוֹ לֹא. וּנְשִׂאָרָה הַגְּמֵרָא בְּתִיקוֹ.



